

UTJECAJ SUVREMENIH PROCESA NA OBALI NA RAZVOJ NASELJA PLANO KRAJ TROGIRA

STRUČNI ČLANAK

ŠIME VUKMAN I JAN SZABO

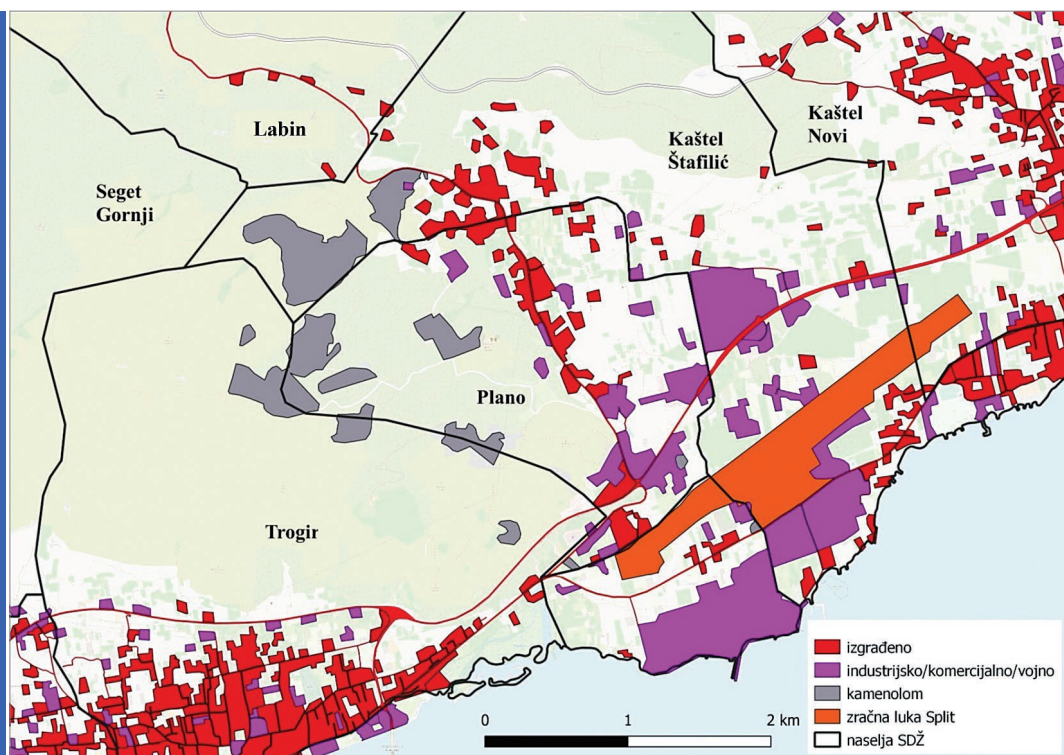
Naselje Plano kraj Trogira posljednjih nekoliko desetljeća karakterizira dinamično i sveobuhvatno restrukturiranje. Ovaj rad usmjeren je na utvrđivanje uzročno-posljedične veze između suvremenih procesa na širem obalnom području Trogira i recentnog nastanka i razvoja naselja Plano. Na temelju provedenog anketnog istraživanja potvrđene su pretpostavke da je relativno niža cijena zemljišta u naselju Plano postala privlačan faktor za doseljavanje stanovništva i da je posljedično došlo do prostornog širenja i transformacije naselja.

Ključne riječi: Plano, restrukturiranje, ruralni prostor, cijena zemljišta, litoralizacija

Uvod

Naselje Plano nalazi se na oko pet kilometara sjeveroistočno od centra Trogira, bez izlaza na more. Radi se o relativno mladom naselju koje je u službenoj statistici prvi put izdvojeno tek 1948. godine, a čiji značajniji rast i razvoj počinje devedesetih godina prošlog stoljeća pod utjecajima razvojnih procesa na širem području Trogira. Litoralizacija, zajedno s procesom urbanizacije Trogira i splitske aglomeracije općenito, utjecala je na promjenu odnosa cijena zemljišta između užeg obalnog pojasa i unutrašnjosti. Plano,

kao naselje koje se nalazi na prijelazu između obalnog pojasa i zaobalja na taj način dobiva komparativnu prednost zbog povoljnijih cijena zemljišta i dobre prometne dostupnosti. S obzirom na to, u radu će se istražiti utjecaj razvojnih procesa na demografsku i gospodarsku transformaciju naselja, a poseban naglasak bit će stavljen na prostorno širenje naselja. S druge strane, problem administrativne rasprostranjenosti Planog u više jedinica lokalne samouprave ograničava razvojne potencijale naselja.

Sl. 1. Smještaj morfološkog naselja Plano unutar administrativnih granica
Izvor: DGU, 2020; Open Street Map, 2021; Urban Atlas Land Cover/Land Use 2018

Cilj je ovog rada utvrditi uzročno-posljedične veze između suvremenih procesa na širem obalnom području Trogira i recentnog razvoja naselja Plano u unutrašnjosti. Iz cilja proizlaze sljedeće hipoteze:

1. Niža cijena zemljišta i nekretnina u naselju Plano u odnosu na obalu postala je privlačni faktor za doseljavanje stanovništva
2. Niža cijena zemljišta u naselju Plano u odnosu na obalu postala je privlačni faktor za povećanje ekonomske aktivnosti u naselju
3. Pod utjecajem demografskog i socio-ekonomskog razvoja došlo je do morfološke transformacije, odnosno prostornog širenja naselja Plano

Glavna problematika određivanja granica naselja Plano¹ njegova je administrativna podijeljenost između čak tri jedinice lokalne samouprave. Najveći dio, a ujedno i dio u kojem se nalazi administrativno naselje Plano, pripada Gradu Trogiru. Nešto manji dio morfološkog naselja pripada administrativnom naselju Kaštel Štafilić, odnosno Gradu Kaštelima. Nekolicina stambenih objekata proteže se sjevernije od Grada Kaštela, u Općinu Prgomet, odnosno naselje Labin.

¹ U daljnjem će se tekstu "naselje Plano" odnositi na morfološko naselje, odnosno pretežito kontinuirano izgrađeno naselje Plano. To je ujedno i područje u kojem se lokalno stanovništvo izjašnjava kao stanovništvo iz Planog. Kada bude govora o "administrativnom naselju Plano", mislit će se na dio naselja koje pripada Gradu Trogiru.

Metodologija

U svrhu prikupljanja podataka za testiranje hipoteza provedeno je anketno istraživanje. Ciljana skupina bili su stanovnici naselja Plano stariji od 18 godina. Anketa se sastojala od 15 pitanja zatvorenog i jednog pitanja otvorenog tipa. Istraživanjem su obuhvaćeni stavovi 63 ispitanika, a glavne teme ankete bile su migracijska i socio-ekonomska obilježja ispitanika. Većina anketnog istraživanja (76 % uzorka) provedena je kroz online anketni upitnik koji je bio dostupan u razdoblju od 9. do 16. travnja 2021. godine putem Google obrasca. Kao metoda uzorkovanja u online dijelu istraživanja, odabrana je snježna gruda, na način da je upitnik prosljeđen nekoliko stanovnika Planog od kojih je zatraženo da ga ispune i prosljede sumještanima te njih zamole da učine isto. Manji dio anketnog istraživanja (24 % uzorka) proveden je uživo na prigodnom uzorku, odnosno anketirani su stanovnici naselja Plano koji su se zatekli u centru naselja 10. travnja 2021. godine. Navedene metode izabrane su ponajprije zbog njihove jednostavnosti provođenja i uštede vremena i novca. U svrhu što preciznije elaboracije rezultata anketnog istraživanja, korišteni su i sekundarni statistički podaci (npr. migracijska obilježja stanovništva; analiza zračnih snimaka i njihova digitalizacija). Podaci dobiveni anketiranjem obrađeni su u Microsoft Excel-u. Grafovi su vizualizirani također u Excel-u, a kartografski prilozi u ArcMap-u i QGIS-u.

Suvremeni procesi na obali

Promjene na obali valja promatrati unutar cjelokupnog procesa litoralizacije. Općenito govoreći, litoralizaciju možemo definirati kao

koncentraciju ljudi i gospodarskih djelatnosti na obali. U takvim uvjetima koncentracije na obali, istovremeno dolazi do ruralnog egzodusa Zagore i otoka (Vresk, 1985). Treba istaknuti kako se litoralizacija najviše očituje kroz polarizirani rast gradova, odnosno kroz njihovu demografsku, socio-ekonomsku, morfološku i funkcionalnu transformaciju. Posljedično tome, cjelokupni obalni prostor ulazi u proces socio-ekonomskog prestrukturiranja, praćen napuštanjem tradicionalnih djelatnosti (poljoprivreda, ribarstvo, pomorstvo, brodogradnja) i zapošljavanjem u tercijarnim djelatnostima (Opačić, 2002). Nadalje, dolazi do intenzivnog turističkog razvoja popraćenog rastom broja sekundarnih stanova na obali (Peračković i dr., 2018). Kao rezultat navedenih procesa dolazi do rasta cijena zemljišta i tržišta nekretnina što može značiti preseljenje lokalnog stanovništva na manje atraktivne lokacije, gdje je i cijena stambenog fonda niža (Opačić, 2008). Suvremeni procesi na obali na te su načine utjecali na pojavu novih procesa u unutrašnjosti i na otocima gdje se odvijaju procesi demografskog, socio-ekonomskog, morfološkog i funkcionalnog restrukturiranja.

Rezultati istraživanja

U istraživanju je naglasak stavljen na analizu demografskih, socio-ekonomskih i morfoloških promjena u naselju Plano koristeći podatke prikupljene iz anketnog istraživanja, kao i podatke iz popisa stanovništva i ortofoto karata. Anketni upitnik ispunila su 63 ispitanika, od kojih 37 (58,7 %) ženskog i 26 (41,3 %) muškog spola. Prosječna dob ispitanika iznosila je 37, a medijalna dob 38 godina što odgovara prosječnoj dobi administrativnog naselja Plano (39,49 godina) s popisa stanovništva 2021. godine (DZS, 2022a).

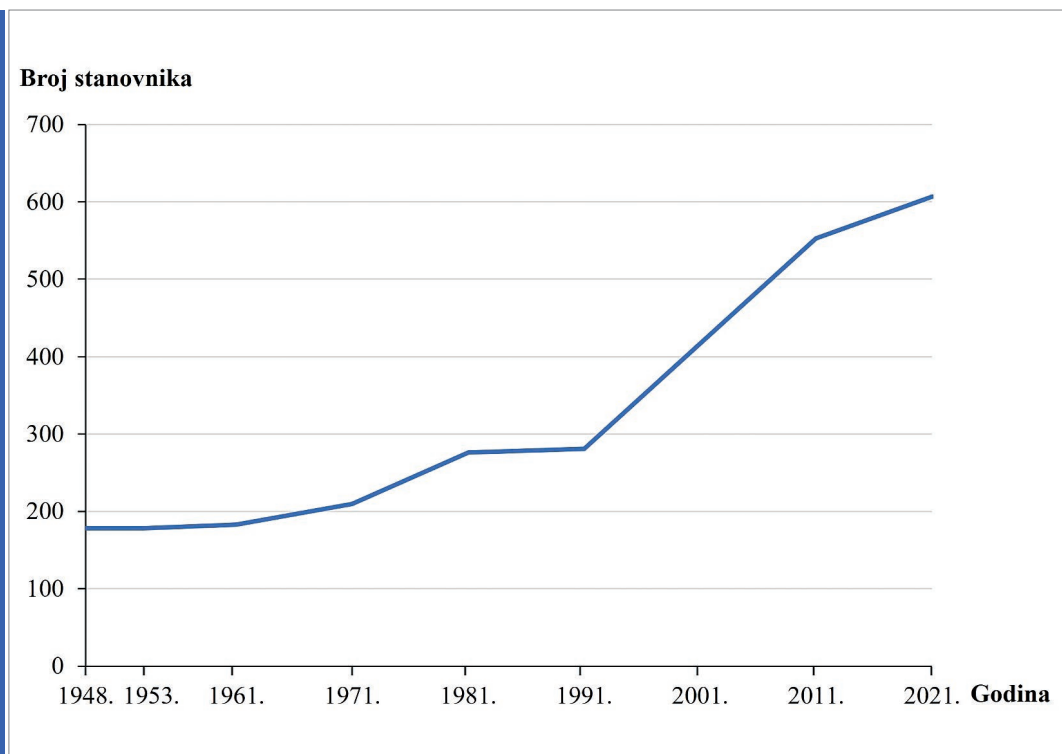
Demografske promjene u Planom

S obzirom na problem administrativne rascjepkanosti, teško je govoriti o točnom broju stanovnika naselja Plano. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, administrativno naselje imalo je 607 stanovnika (DZS, 2022a). Broj stanovnika u kaštelanskom i labinskom dijelu Planog teško je procijeniti. Podatak koristan za procjenu broja stanovnika mogla bi biti provedena anketa u kojoj je 44 (69,8 %) ispitanika živjelo u Gradu Trogiru, a ostalih 19 (30,2 %) u Gradu Kaštelima. Niti jedan ispitanik iz dijela koji pripada naselju Labin (Općini Prgomet) nije bio anketiran što je i razumljivo s obzirom

na jako mali udio izgrađenih površina koje se tamo nalaze (vidi sl. 8). Uzimajući u obzir te omjere, cijelo Plano je 2021. godine trebalo imati oko 900 stanovnika.

Plano se kao naselje počinje prikazivati tek 1948. godine kada je brojalo 178 stanovnika (DZS, 2005). Broj stanovnika stagnira do šezdesetih godina kada započinje blagi rast koji opet prelazi u stagnaciju u osamdesetima (vidi sl. 2). Od 1991. započinje nagli rast broja stanovnika administrativnog naselja Plano čiji se broj udvostručio do 2011. godine. Rezultat je to prvenstveno intenzivne imigracije koja se odvijala u uvjetima suburbanizacije Trogira.

Razdoblje od 1991. do 2001. obilježeno je najintenzivnijom imigracijom dodatno pota-

Sl. 2. Kretanje broja stanovnika administrativnog naselja Plano 1948.-2021. godine

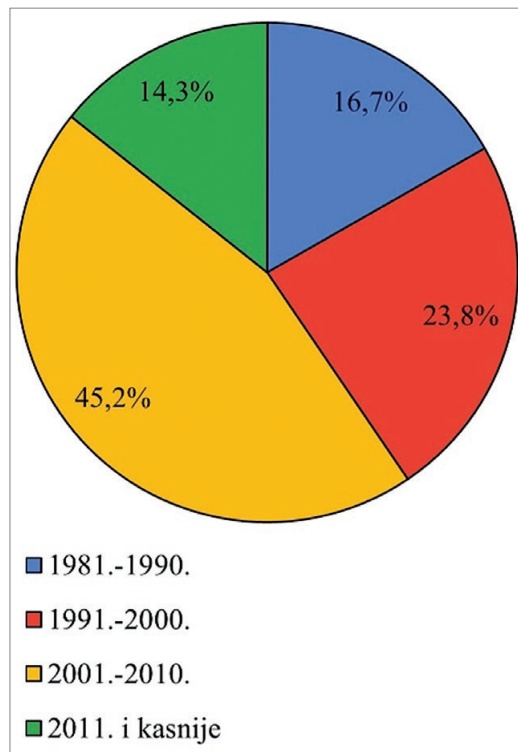
Izvor: DZS, 2005; DZS, 2013a; DZS, 2022

knutom ratnim zbivanjima na području Hrvatske te susjedne Bosne i Hercegovine. Administrativno naselje u tom periodu je naraslo za čak 48,4 % (prirodni prirast 4,1 %; migracijski saldo 44,3 %). Rast se nastavlja i u prvom desetljeću 21. stoljeća kada broj stanovnika raste za 32,6 % (prirodni prirast 6,8 %; migracijski saldo 25,6 %) (DZS, 2005; 2013a). Udio doseljenog u ukupnom stanovništvu administrativnog naselja Plano 2011. godine iznosio je 67,3 % što je nešto manje u odnosu na 2001. (72,6 %) godinu (DZS, 2005; 2013b). Smanjenje udjela doseljenih očekivani je trend, ne nužno zbog smanjenja intenziteta imigracije, već ukazuje na velik broj doseljenika u prethodnom razdoblju koji su pozitivno utjecali na natalitet, a čija se djeca danas ubrajaju u domородno stanovništvo (Bogadi, 2008). Bez obzira na smanjenje, i dalje se radi o velikom udjelu doseljenog stanovništva. Slična brojka dobivena je i u anketnom istraživanju za cijelo naselje Plano, u kojem je 42 (66,7 %) ispitanika doselilo. Prosječna dob ispitanika koji od rođenja žive u Planom iznosila je samo 29 godina što ukazuje na to da se uistinu radi o relativno mladom naselju.

Dakle, generacije doseljene u prošlim razdobljima utjecale su na smanjenje relativne imigracije, a svojom bioreproduktivnom moći omogućile su održavanje pozitivnog prirodnog prirasta. To se odražava i u najnovijem međupopisnom razdoblju (2011.-2021.) u kojem su na rast naselja od 9,8 % gotovo jednaku ulogu imali prirodna promjena (4,8 %) i migracijski saldo (4,9 %) (DZS, 2022b). Osim toga, smanjenje intenziteta imigracije u tom razdoblju rezultat je sveopćih procesa na prostoru Hrvatske, poput vanjskih migracija uzrokovanih ulaskom u Europsku uniju, kao i pandemijom na samom kraju desetljeća. Bez obzira na to, za razliku od većine naselja Hrvatske koja danas bilježe podtip općeg kretanja stanovništva E4 (izumiranje), Plano i dalje uspješno održati

podtip I1 odnosno brz rast imigracijom. Valja istaknuti da je u istom razdoblju naselje Trogir zabilježilo pad broja stanovnika prvi put još od popisa 1953. godine, dok je primjerice Labin u Zagori zabilježio prvi porast broja stanovnika od istog popisa. Sve ukazuje na nastavak procesa suburbanizacije Trogira sve dalje od samog centra grada što predstavlja priliku za razvoj naselja u unutrašnjosti, uključujući i Plano.

Jedno od anketnih pitanja odnosilo se na razdoblje doseljenja stanovništva. Dobiveni rezultati ukazuju na to da je najveći udio doseljenog stanovništva imigrirao nakon 2001. godine, a čak 19 (45,2 %) ispitanika u razdoblju od 2001. do 2011. godine (vidi sl. 3). Imigracija se nastavlja nakon 2011. godine nešto sporijim intenzitetom što odgovara popisnim rezultatima.

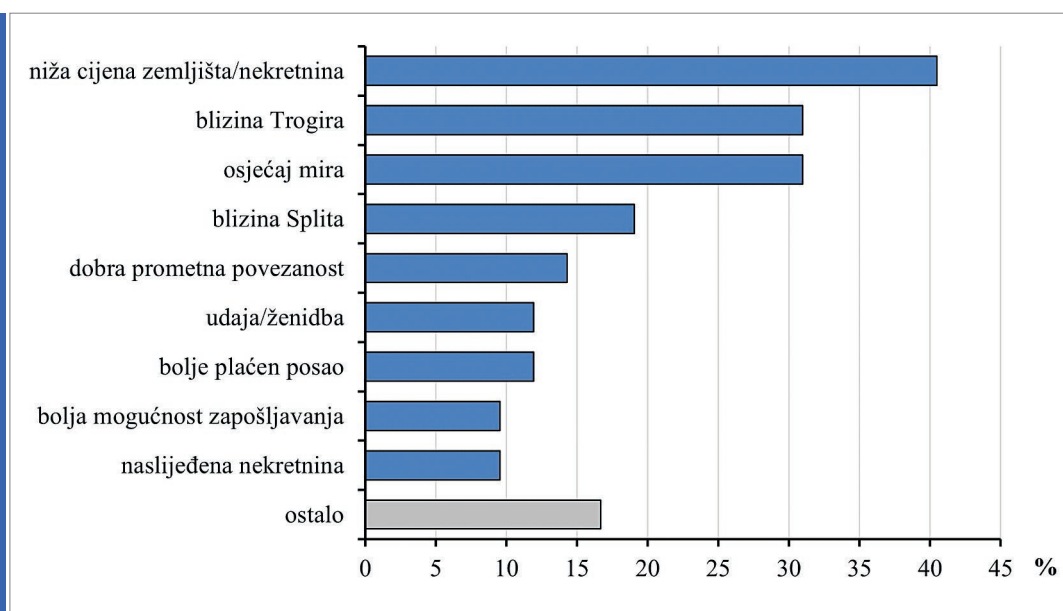

Sl. 3. Doseljeni ispitanici prema razdoblju imigracije u Plano
Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Što se tiče mjesta emigracije doseljenog stanovništva, pola (21) ih se doselilo iz druge jedinice lokalne samouprave Splitsko-dalmatinske županije (bez Grada Trogira), a slijede doseljenici iz inozemstva (9; 21,4 %), drugog naselja Grada Trogira (6; 14,3 %) i druge županije (5; 11,9 %). Uzroci ovakve strukture s obzirom na mjesto emigracije bit će jasniji uvidom u faktore doseljenja.

Kako bi se utvrdili glavni razlozi doseljenja stanovništva u Plano, ispitanicima su bili unaprijed zadani privlačni faktori od kojih su morali odabrati najviše tri ključna za svoje doseljenje. Čak 17 (40,5 %) ispitanika navodi "nižu cijenu zemljišta/nekretnina u odnosu na obalu" što ukazuje na stvarnu važnost tog faktora na demografski rast naselja Plano. Idući faktori po zastupljenosti su "blizina Trogira" i "osjećaj mira" (vidi sl. 4). Blizina Trogira ukazuje na važnost grada kao funkcionalnog i socio-kulturnog centra tog područja, kao i centra rada (trećina zaposlenih ispitanika radi u drugom nase-

lju Grada Trogira). Osjećaj mira, s druge strane, ukazuje na važnost ruralnosti područja Plano kao privlačnog faktora za doseljenje. Zanimljivo je istaknuti još dva faktora vezana uz socio-ekonomski razvoj naselja – "bolje plaćen posao" i "bolja mogućnost zapošljavanja". Čak četiri od pet glasova za "bolje plaćen posao" i tri od četiri za "bolju mogućnost zapošljavanja" dolaze od ispitanika doseljenih iz inozemstva. Iako se radi o malom uzorku, to može ukazivati, ne na to da su plaće na tom području veće ili da je mogućnost zapošljavanja veća u odnosu na druga područja doseljavanja u Hrvatskoj, već to da su mogućnosti veće u odnosu na određene zemlje u inozemstvu. Prvenstveno se to odnosi na Bosnu i Hercegovinu, odakle dolazi apsolutna većina stanovništva doseljenog iz inozemstva u administrativno naselje Plano (DZS, 2013b). Isti ti ispitanici doselili su se u Plano nakon 2011. godine, što može biti znak aktualnih socio-ekonomskih promjena.

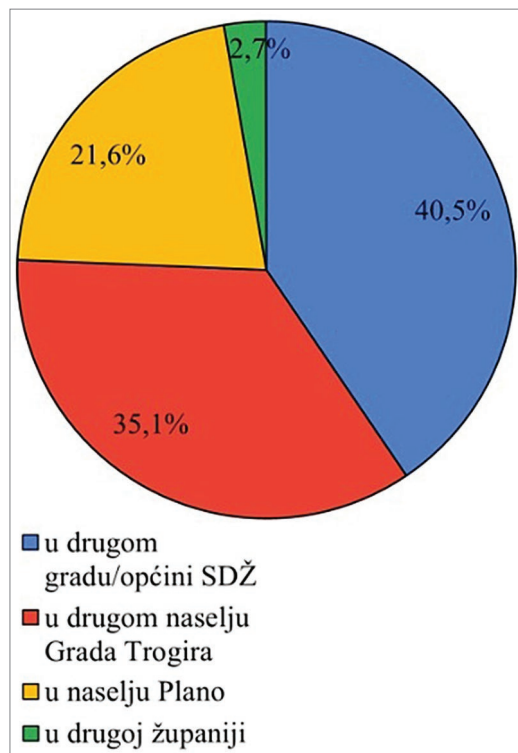

Sl. 4. Faktori doseljenja ispitanika u Plano
Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Promjene u gospodarskoj strukturi

Kao i kod demografskih, tako i kod gospodarskih promjena, teško je govoriti o točnim brojkama za naselje Plano. Godine 2011., u administrativnom naselju Plano bilo je 443 stanovnika starija od 15 godina, od kojih je aktivno 258 (58,3 %), umirovljeno 87 (19,6 %) te uzdržavano 98 (22,1 %) stanovnika. Primjerice, u naselju Trogir iste je godine bilo 50,5 % aktivnog, a 27,3 % umirovljenog stanovništva što potvrđuje da je Plano relativno mlado naselje sa povoljnom socio-ekonomskom strukturom (DZS, 2013c). Nadalje, iste je godine u administrativnom naselju Plano bilo 190 zaposlenih, što iznosi 73,6 % u ukupnom broju aktivnog stanovništva (DZS, 2013d). Navedeni sekundarni podaci donekle su usporedivi sa provedenom anketom² u kojoj je 37 (61,9 %) ispitanih bilo zaposleno, 10 (15,9 %) nezaposleno, 14 (22,2 %) se odnosilo na učenike i studente, dok je samo dvoje (3,2 %) ispitanih bilo umirovljeno.

Od 190 zaposlenih u administrativnom naselju Plano, njih 140 (73,7 %) odnosi se na zaposlene dnevne migrante (DZS, 2013d). Iz toga možemo zaključiti kako brzi demografski rast naselja još uvijek nije popraćen snažnijim socio-ekonomskim razvojem, odnosno u naselju još ne postoji značajan broj radnih mjesta za lokalno stanovništvo. Isti rezultati potvrđeni su anketom gdje je na pitanje o mjestu zaposlenja, 8 (21,6 %) ispitanika odgovorilo da je zaposleno u naselju Plano, dok je većina (15; 40,5 %) zaposlena u drugoj jedinici lokalne samouprave Splitsko-dalmatinske županije te u drugom naselju Grada Trogira (13; 35,1 %) (vidi sl. 5). Tu treba uzeti u obzir i nedostupnost novijih po-

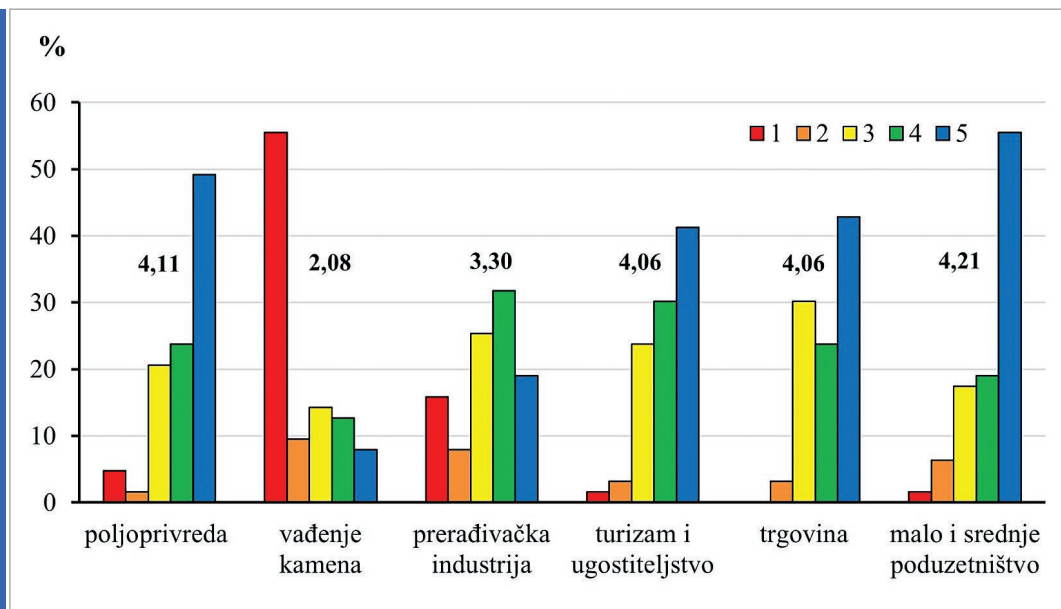

Sl. 5. Mjesto zaposlenja ispitanika
Izvor: Anketno istraživanje, 2021

dataka, a za pretpostaviti je da se broj radnih mjesta u naselju povećao s obzirom na recenatno otvaranje većeg broja kamenoloma kao i novog trgovačkog centra.

Promatramo li strukturu zaposlenih prema sektorima djelatnosti, u administrativnom naselju Plano, 2011. godine u tercijarnom sektoru bilo je zaposleno 62,6 %, u sekundarnom 37,4 %, dok u primarnom sektoru nije bilo zaposlenih (DZS, 2013f). Sekundarni sektor odnosi se ponajprije na djelatnosti prerađivačke industrije, građevinarstva, a posebice već spomenute djelatnosti vađenja kamena koja je u posljednjem desetljeću znatno dobila na važnosti. Trgovina i turizam najzastupljenije su djelatnosti tercijarnog sektora (DZS, 2013e).

² Razlike u udjelima vjerojatno su rezultat činjenice da je većina istraživanja provedena u online obliku, kao i nedostupnost podataka po naseljima za Popis 2021.

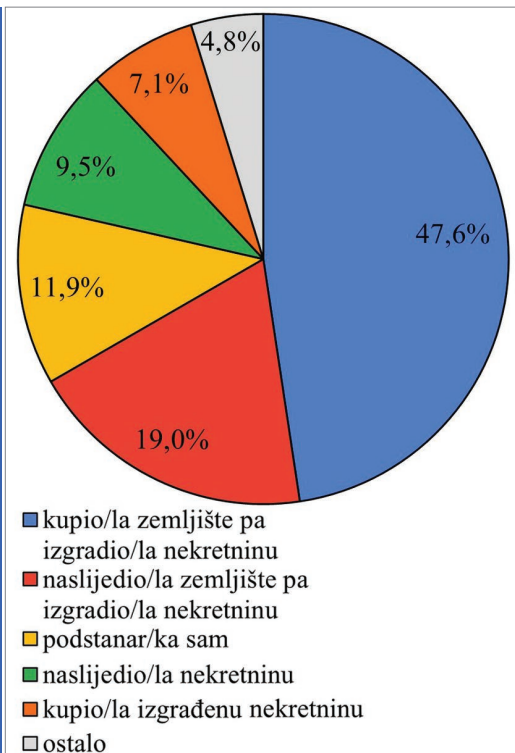
Sl. 6. Ocjena važnosti odabranih djelatnosti od strane ispitanika za budući razvoj naselja Plano

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Naposljetku, ispitanici su ocijenili (1-5) važnost odabranih djelatnosti za budući razvoj naselja Plano. Kao najvažniju djelatnost prepoznali su malo i srednje poduzetništvo koje su prosječno ocijenili ocjenom 4,21 te poljoprivredu 4,11. Trgovinu i turizam smatraju jednako važnima (4,06), dok djelatnosti sekundarnog sektora, odnosno prerađivačku industriju (3,30) i vađenje kamena (2,08) ispitanici smatraju manje bitnim za razvoj Planog (vidi sl. 6). Vađenje kamena sve je izraženiji prostorni problem u Planom zbog otvaranja većeg broja kamenoloma u posljednjih desetak godina. Ova djelatnost ima nepovoljne utjecaje na okoliš, kako u pogledu vizualnog narušavanja okoliša, tako i u pogledu onečišćenja zraka i vode. Proizvodnja svakako ima svoje pozitivne strane kao što su razvoj lokalnog gospodarstva i zapošljavanje lokalnog stanovništva (Tušar, 2002). Potrebno je stoga u daljnjem planiranju prostornog razvoja provoditi zaštitne mjere i poticati participativni pristup planiranju.

Morfološke promjene

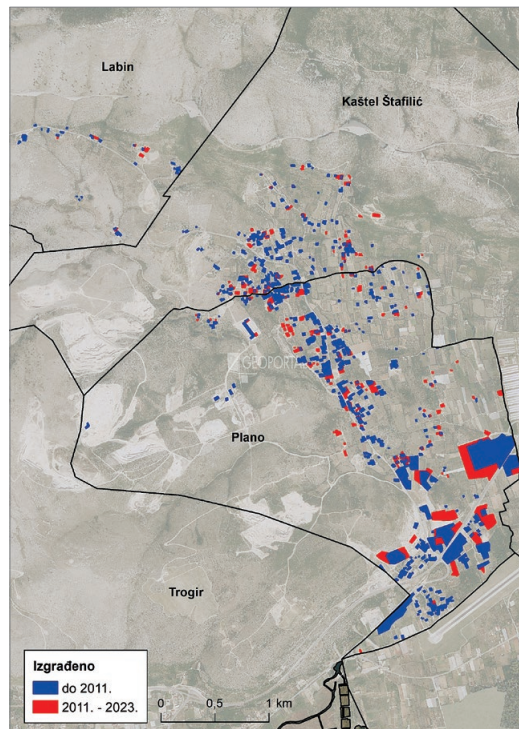
Kao posljedica prvenstveno demografskih, ali i gospodarskih promjena u naselju Plano, dolazi do promjena u prostoru, odnosno širenja naselja. To potvrđuje i anketno istraživanje, konkretno, pitanje koje se odnosilo na stambeno pitanje doseljenika (vidi sl. 7). Gotovo polovica ispitanih doseljenika (20; 47,6 %) prvo je kupila zemljište pa izgradila nekretninu, dok ih je još 8 (19,0 %) naslijedilo zemljište pa izgradilo nekretninu. Dakle, točno dvije trećine doseljenih ispitanika izgradilo je novu nekretninu što ukazuje na intenzivnu izgradnju posljednjih desetljeća. Sljedeća skupina po zastupljenosti odnosi se na podstanare (5; 11,9 %), a svi su ujedno i doseljenici iz inozemstva. Mali je udio onih koji su naslijedili nekretninu (4; 9,5 %) ili kupili već izgrađenu nekretninu (3; 7,1 %) što se podudara s mlađim postankom naselja, kao i povoljnom demografskom strukturom.

Sl. 7. Stambeno pitanje ispitanika doseljenih u Plano
Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Osim samog anketnog upitnika, za prikaz intenziteta širenja naselja napravljena je analiza ortofoto karata za prostor naselja Plano iz 2011. i 2023. godine digitalizacijom izgrađenih objekata (vidi sl. 8). Prema ortofoto karti iz 2011. godine procijenjena površina izgrađenog dijela naselja iznosila je 55,5 hektara dok se do 2023. godine povećala na 76,8 hektara. Odnosno, procijenjeno je da se površina izgrađenog prostora u posljednjih 12 godina povećala za čak 38,6 %.

Gledajući izgrađene površine prema naseljima 2011. godine, čak 86 % izgrađene površine odnosi se na administrativno naselje Plano (vidi tab. 1). Osim većeg broja stambenih objekata u tom dijelu naselja, rezultat je to prvenstveno smještaja većih gospodarskih objekata

Sl. 8. Izgrađeni dijelovi* naselja Plano 2011. i 2023. godine
Izvor: Geoportal DGU, 2024

* U izgrađene površine uključeni su izgrađeni objekti (stambeni, industrijski i komercijalni), bez prometnica i poljoprivredne infrastrukture (staklenici, plastenici). Digitalizacija je izvršena u ArcMap-u na mjerilu 1:1500.

uz Jadransku magistralu, odnosno državnu cestu D8. Taj dio naselja ujedno bilježi i nešto brži intenzitet rasta izgrađenih površina u odnosu na manje dijelove morfološkog naselja Plano unutar Kaštel Štafilića i Labina u kojima gotovo sve izgrađene objekte čine oni stambeni.

Tab.1. Izgrađena površina morfološkog naselja Plano 2011. i 2023. prema administrativnim naseljima (u hektarima)

	2011.	2023.	Indeks 2023./2011.
Plano	47,46	65,99	139,0
Kaštel Štafilić	6,99	9,53	136,4
Labin	1,02	1,32	130,0

Izvor: Autori prema DGU, 2024

Ispitanicima je bilo postavljeno otvoreno pitanje što misle o tome kakav utjecaj na razvoj naselja ima administrativna rascjepkanost Planog. Manji dio nije bio upoznat s problemom, dok velika većina ističe kako takva podjela ima negativan utjecaj na razvoj:

"Potpuno besmisleno, smatram da bi cijelo Plano trebalo biti pod općinom Trogir." Ž, 25

"Ima negativan utjecaj na razvoj jer svaka administracija gleda na svoj dio Planog ostavljajući ga naposljetku neravnomjerno razvijenog i rascjepkanog." Ž, 22

"[...] mjesto nema nogostupa (kaštelanski dio), pošta odlazi u Kaštela pa se šalje u Trogir pa tek onda dolazi u Plano (s više dana zakašnjenja), djeca iz kaštelanskog dijela ne mogu u vrtić u Trogir (do otvaranja sada novog vrtića u Planom) koji im je 10 min udaljen nego moraju upisivati djecu u Kaštela koja su im van ruke. Puno je toga negativnoga, a nema dogovora općina oko rješavanja problema." Ž, 40

Navedeni odgovori potvrđuju negativan pogled lokalnog stanovništva na administrativnu podjelu naselja Plano. Kako bi se omogućio ravnomjeran razvoj naselja u budućnosti i iskoristili razvojni potencijali koji postoje na tom području, bit će potrebna veća suradnja između jedinica lokalne samouprave ili promjena administrativnih granica na način da cijelo morfološko, odnosno funkcionalno naselje Plano pripadne jednoj jedinici lokalne samouprave (Gradu Trogiru).

Rasprava

Demografski razvoj naselja Plano u posljednjih nekoliko desetljeća obilježen je brzim porastom broja stanovnika popraćenim intenzivnom izgradnjom, a prema rezultatima istraživanja, ti su procesi bili najintenzivniji u razdoblju od 2001. do 2011. godine. Upravo u tom

razdoblju, obalu u širem trogirskom području zahvatio je proces intenzivne izgradnje, posebno na otoku Čiovu. Miletić i dr. (2018) pišu o intenzivnom porastu broja stanova u naselju Okrug Gornji, najvećem naselju na Čiovu. Naime, broj stanova u Okrugu Gornjem porastao je s 2463 stana 2001. godine na 5678 stanova 2011. godine što je povećanje od 2,3 puta. Valja dodati kako se od ukupnog broja novoizgrađenih stanova, samo 679 odnosi na stanove za odmor (Miletić i dr., 2018). Dakle, intenzivan rast potražnje za stanovima u obalnom dijelu trogirskog područja, utjecao je na rast cijena zemljišta uz obalu. Osim toga, u anketnom istraživanju Peračkovića i dr. (2018), cijena zemljišta se pokazala jednom od tri najmanje važna faktora za doseljenje u Okrug Gornji. S druge strane, u Planom koje nema izlaz na obalu, cijene zemljišta pokazale su se najvažnijim faktorom doseljenja. Iako podataka o konkretnim cijenama na razini naselja nema, može se zaključiti da su one na prostoru Planog znatno niže u odnosu na obalna naselja na širem trogirskom području što je privuklo stanovništvo, a u novije vrijeme i gospodarske aktivnosti.

Osjećaj mira također se pokazao jednim od najvažnijih faktora za doseljenje u Plano, a slične rezultate pokazala su neka istraživanja u drugim ruralnim područjima. Halfacree (1994 prema Woods, 2020) u svom istraživanju o doseljenicima u sela u Lancashireu i Devonu u Engleskoj pokazao je da gotovo polovina ispitanika navodi da im je ruralni karakter područja bio „vrlo važan“ pri donošenju odluke o preseljenju. U istraživanju Crumpa (2003 prema Woods, 2020), također više od 50% ispitanika navodi ruralni okoliš kao najvažniju odrednicu doseljenja u okrug Sonoma, smješten u blizini San Francisca. Može se reći da je ruralni karakter u Planom bitan privlačni faktor i da je stoga potrebno održivo upravljati prostorom kako u budućnosti ne bi došlo do pretjerane degrada-

cije okoliša i kontra-efekta na kvalitetu života u naselju.

Što se tiče promjena u gospodarskoj strukturi ističe se podatak o udjelu zaposlenih dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih i to da u administrativnom naselju Plano nema zaposlenih u primarnom sektoru. Npostojanje zaposlenih u primarnom sektoru moglo bi se objasniti time da je Plano naseljeno relativno nedavno i da su tada procesi industrijalizacije, a zatim i deagrarizacije i tercijarizacije u Hrvatskoj već uznapredovali. Osim toga, kao što je ranije navedeno, 73,7 % zaposlenih u administrativnom naselju Plano radni su migranti koji svakodnevno putuju na posao u susjedne gradove. Time se potvrđuje ranije spomenuti manjak radnih mjesta u naselju, a

slični primjeri mogu se pronaći u drugim dijelovima obale (Opačić, 2002). Osim toga, kao što Blaće (2014) ističe na primjeru preobrazbe Danilskog polja kod Šibenika, treba imati na umu da statistički podaci nisu besprijekorni i da ne pokazuju koliki se broj ljudi bavio poljoprivredom kao dopunskom djelatnošću, a prema izgledu krajolika može se reći da je ona i dalje značajna, ne samo zbog dodatnih prihoda već i zbog tradicije. Radna mjesta sekundarnog, tercijarnog i kvartarnog sektora uglavnom se nalaze van mjesta stanovanja zbog čega su i dalje izražene dnevne cirkulacije. Ipak, treba istaknuti recentno otvaranje većeg broja radnih mjesta unutar naselja te potencijal da se njihov broj dodatno poveća u skorijoj budućnosti.

Zaključak

Na temelju svega iznesenog može se zaključiti kako je naselje Plano primjer ruralnog područja koje je pod utjecajem intenzivnih promjena na obali doživjelo značajno restrukturiranje. Može se konstatirati kako je prva hipoteza, da su suvremeni procesi na obali utjecali na rast cijena zemljišta na obali zbog čega je niža cijena zemljišta u naselju Plano postala privlačni faktor za doseljavanje stanovništva, potvrđena. Plano u prvom desetljeću 21. stoljeća doživljava najintenzivniju imigraciju, a kao glavni razlog doseljenja ispitanici su naveli nižu cijenu zemljišta u odnosu na obalu, osjećaj mira i blizinu Trogira. Druga hipoteza, koja se odnosila na povećanje ekonomskih aktivnosti pod utjecajem nižih cijena zemljišta u naselju Plano, nije u potpunosti potvrđena. Iako petina stanovnika naselja Plano radi u samom naselju, radna mjesta tercijarnog sektora koji je najzastupljeniji u gospodarskoj strukturi uglavnom se ne nalaze u mjestu stanovanja. Treća hipoteza, prema kojoj je pod utjecajem demografskog i gospodarskog razvoja došlo do morfološke transformacije naselja Plano također je potvrđena. Usporedbom satelitskih snimaka ustanovljeno je kako je izgrađena površina naselja Plano narasla za 38,6 % u posljednjih dvanaest godina. Podjednako su rasli trogirski i kaštelanski dio naselja, a problem administrativne rascjepkanosti ograničava velike razvojne potencijale naselja.

Literatura

Blaće, A., 2014: Razvoj i suvremena preobrazba krajolika naselja Danilskog polja kod Šibenika, *Ekonomska i ekohistorija*, 10 (1), 173-188.

Bogadi, S. K., 2008: Utjecaj migracije na demografski razvoj riječke aglomeracije, *Hrvatski geografski glasnik* 70 (1), 43-65.

Miletić, G.-M., Bara, M., Marinović Golubić, M. 2018: Sekundarno stanovanje i transformacija naselja Okruga Gornjeg na otoku Čiovu. Pogled iz lokalne perspektive, *Sociologija i prostor* 56 (3 (212)), 227-249.

Opačić, V. T., 2002: Turizam kao faktor preobrazbe općine Dobrinj, *Hrvatski geografski glasnik*, 64 (1), 33-52.

Opačić, V. T., 2008: Ekonomsko-geografski utjecaji i posljedice vikendaštva u receptivnim vikendaškim područjima – primjer otoka krka, *Ekonomska misao i praksa* (2), 127-151.

Peračković, K., Miletić, G., Mrčela, D., 2018: Prilog analizi čimbenika odabira mjesta sekundarnog stanovanja: primjer naselja Okrug Gornji na otoku Čiovu, *Socijalna ekologija*, 27 (1), 27-47.

Tušar, B., 2002: Kamenolomi i okoliš, *Građevinar* 54 (6), 355-363.

Vresk, M., 1985: Urbanizacija Dalmacije u uvjetima litoralizacije, *Acta Geographica Croatica* 20 (1), 31-40.

Woods, M., 2020: *Ruralna geografija: Procesi, odjeci i iskustva u ruralnom restrukturiranju*, Agromski fakultet, Zagreb.

Izvori

Geoportal DGU, Državna geodetska uprava, 2024, Zagreb, <https://geoportal.dgu.hr/> (28.7.2024.)

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., DZS, 2005, Zagreb.

Open Street Map (OSM), Geofabrik, 2020, <https://download.geofabrik.de/> (15.12.2020.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS, 2013a, <https://www.dzs.hr> (20.12.2020.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – Stanovništvo, DZS, 2022, Zagreb, <https://www.dzs.hr> (20.2.2023.)

Registar prostornih jedinica Državne geodetske uprave, Državna geodetska uprava (DGU), 2020., <https://dgu.gov.hr/> (15.12.2020.)

Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, popis 2011., DZS, 2013b, CD-ROM, Zagreb.

Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, popis 2011., DZS, 2013c, CD-ROM, Zagreb.

Tablogrami rođeni i umrli po naseljima 1964. – 2021., DZS, 2022b

Urban Atlas Land Cover/Land Use 2018, Copernicus, 2018, <https://land.copernicus.eu/en/products/urban-atlas/urban-atlas-2018> (15.12.2020.)

Zaposleni - dnevni migranti, popis 2011., DZS, 2013d, CD-ROM, Zagreb.

Zaposleni prema djelatnosti, popis 2011., DZS, 2013e, CD-ROM, Zagreb.

Zaposleni prema sektorima djelatnosti, popis 2011., DZS, 2013f, CD-ROM, Zagreb.

PRIMLJENO: 5. 8. 2024.

PRIHVACENO: 27. 9. 2024.

ŠIME VUKMAN, MAG. GEOGR.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, e-mail: simevukman18@gmail.com

JAN SZABO, MAG. GEOGR.

Aces d.o.o. za arhitekturu, građevinarstvo i geodeziju, e-mail: szabojan98@gmail.com